

Campus Den Haag

Kantoren Stichthage | Koningin Julianaplein 10 | 2595 AA Den Haag

Herintreding Zedendelinquenten

KENNISNETWERK COLLECTIEF GEDRAG

JUNI 2015

Marieke LIEM

Met assistentie van:
Inge BRUIJNS
Kayleigh HENDRIKS

CENTRE FOR TERRORISM AND COUNTERTERRORISM
CAMPUS DEN HAAG

**Universiteit
Leiden**
Campus Den Haag

1 De status quo van herintreding

Meer dan ooit staat de herintreding van zedendelinquenten in de schijnwerpers. Zedendelinquenten zorgen voor maatschappelijk onbehagen, zeker wanneer kinderen slachtoffer zijn.¹ De volkswede jegens pedofielen is niet nieuw. Al in de negentiende eeuw werden volksgerichten uitgevoerd vanwege ‘seksuele overtredingen’, waarna de persoon weer werd opgenomen in de gemeenschap. Deze volkswede maakte in de jaren zeventig, ten tijde van de seksuele revolutie, plaats voor acceptatie van pedofilie. Deze veranderde beeldvorming hield niet lang stand door de toegenomen openheid over seksueel misbruik. Hierna hebben ook de zaak-Dutroux en de recente pleidooien voor registratie van veroordeelde zedendelinquenten de huidige beeldvorming sterk beïnvloedt.²

Het doel van dit Position Paper is tweeledig: In de eerste plaats beogen we de huidige stand van zaken van herintreding van zedendelinquenten in kaart te brengen. Ten tweede richten we ons op hiaten in de uitvoering van het huidige bestuurlijke systeem bij de herintreding. Daarbij staat de wisselwerking centraal tussen een succesvolle resocialisatie van de zedendelinquent en het voorkomen van ordeverstoring en maatschappelijke onrust binnen de gemeenschap. Het eerste deel van dit Position Paper richt zich op de zedendelinquent en diens herintreding, het tweede deel op de rol van het bestuurlijke systeem bij de herintreding.

In het eerste deel zullen we nader ingaan op wat er reeds uit de literatuur bekend is omtrent herintreding van zedendelinquenten. Hiertoe kijken we eerst naar feit en fictie omtrent herintreding. Voorts wordt aandacht besteed aan de effecten van registratiewetten voor zedendelinquenten.

Het tweede deel bespreekt de status quo van de aard en omvang van herintredende zedendelinquenten in Nederland. Hier opvolgend gaan we in op huidige rol van het openbaar bestuur bij herintreding, waarin we specifiek aandacht schenken aan de BIJ maatregel (een pilot waarbinnen burgemeesters (vroegtijdig) worden geïnformeerd over de vrijlating van ernstige gewelds- en / of zedendelinquenten) en de rol van de burgemeester. Op basis van diepte-interviews met 16 burgemeesters van middelgrote Nederlandse gemeenten, brengen we de huidige dilemma’s en de wijze waarop hiernaar gehandeld kan worden, nader in kaart.

¹ Hissel et al., 2006; Rettenberger et al., 2015.

² De Volkskrant, 19 maart 1999.

1.1

Feit en fictie

Hardnekkige mythes vormen de huidige beeldvorming van zedendelinquenten.

Een aantal hardnekkige mythes vormen de huidige beeldvorming van zedendelinquenten. Een eerste mythe betreft de veronderstelling dat alle pedofielen zedendelinquenten zijn, en omgekeerd. Pedofilie is een klinische diagnose. Het is geen juridische term, zoals verkrachting of aanranding. In de DSM-V is de definitie van een pedofiel een individu die in gelijke of grotere mate seksuele opwinding voelt voor pre-puberale kinderen (over het algemeen jonger dan 11 jaar) of vroeg-puberale kinderen (over het algemeen tussen de 11 en 14 jaar) dan voor fysiek volwassene personen, gedurende een periode van ten minste zes maanden.³ Pedofielen ervaren psychische en sociale problemen door deze seksuele drang, of handelen ernaar. Pedofiele problematiek komt veelal aan het daglicht wanneer de betrokkene een kind misbruikt, of wanneer de betrokkene zijn/haar seksuele fantasieën dusdanig abnormaal vindt, en besluit hier vrijwillig professionele hulp voor te zoeken.⁴

Wellicht de grootste mythe rondom zedendelinquenten betreft de veronderstelling dat “de meeste zedendelinquenten opnieuw de fout in gaan”.⁵ In tegenstelling tot betrokken politici, media en bezorgde ouders, laten studies herhaaldelijk zien dat de meerderheid van zedendelinquenten na arrestatie en berechting niet opnieuw een zedendelict pleegt, en dat zedendelinquenten een lagere recidive hebben dan andere delinquenten.⁶ Tevens wijst onderzoek uit dat het aandeel veroordeelde zedendelinquenten in een wijk niet statistisch gerelateerd is aan het aandeel seksuele delicten in die betreffende wijk.⁷ Dat publieke perceptie en werkelijkheid zo ver van elkaar af liggen is wellicht niet verwonderlijk: De massamedia hebben de neiging om seksuele delicten te over-rapporteren, zich te richten op veiligheidsaspecten, en het probleem als epidemie weer te geven. Volgens sommigen is dit geëscaleerd tot het ontstaan van een ‘sex crime panic’.⁸

Een derde mythe betreft de willekeur van mogelijke slachtoffers van zedendelinquenten. Zo gaven geïnterviewde pedofielen in Amerikaans onderzoek aan, kwetsbare slachtoffers te kiezen (zoals kinderen van gescheiden ouders, kinderen van alleenstaande ouders, emotioneel behoeftige kinderen of ongelukkige kinderen), en/of kinderen die ontvankelijk waren voor hun avances, zelfs als het profiel van deze

³ Er valt een technisch onderscheid te maken in subcategorieën van pedofiele. Individuen die seksueel contact hebben met tieners in de leeftijd 11-14 worden ook wel *hebophielen* (aangetrokken tot vrouwen) of *ephebophielen* (aangetrokken tot mannen) genoemd. In tegenstelling tot pedofielen neigen hebophielen naar wederkerige relaties met kinderen, zijn meer opportunistisch, functioneren beter op sociaal vlak en hebben een betere prognose na behandeling. *Infantophilie* verwijst naar individuen die seksueel aangetrokken zijn tot kinderen jonger dan 5 jaar. Deze subcategorieën geven de heterogeniteit van het fenomeen weer.

⁴ Hall & Hall, 2007.

⁵ Harris & Hanson, 2004.

⁶ Hanson & Morton-Bourgon, 2005; Sample & Bray, 2003; Soothill, 2010.

⁷ Tewksbury, 2007.

⁸ Freedman, 1987.

kinderen niet geheel overeenkwam met hun seksuele voorkeur.⁹

1.2 Recidive onder zedendelinquenten in Nederland

Het heersende beeld over het risico op recidive wordt niet ondersteund door wetenschappelijk onderzoek.

Thans keren er in Nederland jaarlijks ongeveer 700 zedendelinquenten terug in de maatschappij. Sommigen keren terug vanuit de gevangenis, anderen vanuit tbs of psychiatrische inrichting. Angst voor recidive heeft ertoe geleid dat in Nederland sinds 2007 diverse particuliere pogingen gedaan zijn tot bekendmaking van informatie over de zedendelinquent, met als doel de gemeenschap te beschermen. Uit onderzoek blijkt dat emoties een grote rol spelen bij deze initiatieven omtrent bekendmaking.¹⁰ Het algemeen heersende beeld over het risico op recidive (“als ze de kans krijgen zullen ze het weer doen”) bij zedendelinquenten wordt niet ondersteund door wetenschappelijk onderzoek. Op basis van recent grootschalig Nederlands onderzoek naar volwassen daders van diverse vergrijpen, blijkt het algemene recidiverisico tussen de 50 en 60 procent te liggen, waarbij de kans op recidive het grootst is voor diegenen die zijn veroordeeld voor een vermogensdelict en het kleinst voor veroordeelden van een zedendelict.¹¹

Eerder onderzoek op basis van een groep van bijna 500 zedendelinquenten die uit de gevangenis terugkeerden naar de samenleving laat zien, dat de zedenrecidive na 25 jaar op 29 procent lag.¹² Van deze zedendelicten betrof ongeveer een derde verkrachting of aanranding, een derde ontucht en een derde betrof schennis. De zedenrecidive was het hoogst bij de exhibitionisten (40 procent), en het laagst bij de verkrachters en aanranders (24 procent). De ontucht-plegers zaten daar met 28 procent iets boven.

Lagere recidivecijfers worden gerapporteerd onder ex-tbs gestelden. Zo volgden Leuw en collega's zedendelinquenten die uit de tbs waren ontslagen.¹³ Hun resultaten na een periode van 23 jaar lieten zien dat 12 procent recidiveerde met een seksueel delict, waarvan 8 procent recidiveerde met een pedoseksueel delict. Er is geopperd dat huidige recidivecijfers van ex-tbs gestelden nog lager zijn, omdat relatief steeds minder personen uit de tbs worden ontslagen. Zowel de verblijfsduur als de absolute omvang van de longstay populatie is de afgelopen jaren toegenomen¹⁴ – zo verblijven zedendelinquenten bijvoorbeeld langer in tbs-inrichtingen (waaronder longstay afdelingen zoals in Veldzicht, de Pompekliniek en de Rooyse Wissel). De uitstroom van ex-tbs gestelde zedendelinquenten is daarmee de afgelopen jaren sterk afgenomen.¹⁵

⁹ Conte et al., 1989.

¹⁰ Van der Woude, 2008.

¹¹ Wartna et al., 2014.

¹² Zie Nieuwbeerta et al., 2003: De algemene recidive (het opnieuw begaan van een strafbaar feit, ongeacht de aard van het strafbare feit) was het hoogst bij verkrachters en aanranders (76 procent), en lager bij de exhibitionisten (65 procent) en ontuchtplegers (66 procent).

¹³ Leuw et al., 1999.

¹⁴ Brand & Van Gemmert, 2009.

¹⁵ Schönberger et al., 2012; Nieuwbeerta et al., 2003.

1.3 Effecten van registratiewetten

In de Verenigde Staten en Canada is wetgeving voor 'sexual predators' in het leven geroepen die hevig ter discussie staat.

Naast onderzoek naar recidive onder zedendelinquenten, heeft onderzoek zich gericht op de effecten van registratiewetten. Deze studies zijn voornamelijk in de Verenigde Staten en Canada uitgevoerd, waar men aparte wetgeving voor 'sexual predators' in het leven heeft geroepen. Deze wetgeving kent elementen zoals het actief op de hoogte stellen van buurtbewoners bij herintreding van een zedendelinquent, openbare kennisgeving,¹⁶ het weigeren van huisvesting en het voorschrijven van intensieve supervisie.¹⁷ In de Verenigde Staten staan deze wetten bekend als 'Megan's laws', genoemd naar het slachtoffer die wier dood aanleiding werd tot de wet.¹⁸

Er worden een aantal redenen gegeven die ten grondslag liggen aan dergelijke wetgeving. Eén theorie luidt dat dergelijke wetgeving (1) de therapietrouw van zedendelinquenten doet vergroten; (2) als afschrikmiddel werkt bij herhaalde delicten, en (3) het inwoners van de betreffende buurten informatie geeft die nodig is om hun kinderen te beschermen.¹⁹ Tegenstanders van dergelijke wetgeving beargumenteren dat door deze wetten pedofielen er alles aan zullen doen om niet geregistreerd te worden en daarbij therapie zullen ontwijken, uit angst voor hun eigen fysieke veiligheid, de veiligheid van hun familieleden en de negatieve neveneffecten van registratie, zoals het verliezen van werk en huisvesting.²⁰

1.3.1 Onbedoelde neveneffecten

Inmiddels hebben een aantal studies zich gebogen over onbedoelde neveneffecten van deze wetgeving. Zo vonden Amerikaanse onderzoekers Tewksbury en Mustaine (2007) dat inwoners van buurten waar men op de hoogte wordt gesteld van de identiteit en het adres van de veroordeelde zedendelinquent, een grotere mate van angst rapporteren dan buurten waar men niet wordt ingelicht. Daarnaast suggereerden de onderzoekers dat dergelijke kennisgeving de inwoners een gevoel van pseudo-controle geeft, het gedrag van de zedendelinquent te kunnen beïnvloeden (of zich veilig te voelen wanneer er geen zedendelinquent in de buurt woont).

Negatieve neveneffecten blijken tevens zichtbaar bij de zedendelinquenten zelf. In hun studie naar effecten van Megan's law interviewden Levenson en collega's meer dan 200 zedendelinquenten. Verlies van werk, bedreigingen, vandalisme en negatieve invloed van wetgeving op gezinsleden betroffen de meest gerapporteerde effecten. Daarnaast noemden de ondervraagden psychosociale stress zoals depressie, schaamte,

¹⁶ Deze kennisgeving omvat ruwweg het vrijgeven en inlichten van de buurt van de identiteit, een beschrijving, en het adres van de veroordeelde zedendelinquent (Tewksbury & Mustaine, 2007).

¹⁷ Lussier et al., 2014.

¹⁸ Leuw et al., 1999.

¹⁹ Hall & Hall, 2007.

²⁰ Ibid.

en hopeloosheid.²¹ In uitzonderlijke gevallen zijn zedendelinquenten als gevolg van het openbaar worden van hun identiteit en adresgegevens, het slachtoffer geworden van moord.²²

Het meeste onderzoek op dit gebied betreft het effect van deze wetgeving op recidive onder zedendelinquenten. Zo vergeleek Zevitz (2006) recidive onder veroordeelde zedendelinquenten die onder strenge supervisie stonden, met vergelijkbare veroordeelde zedendelinquenten die hier niet onder gebukt gingen. Na bijna vijf jaar bleven verschillen in recidive uit: In beide groepen recidiveerde ongeveer 15 procent met een seksueel delict. Strenge supervisie bleek geen effect te hebben op het al dan niet plegen van nieuwe delicten. Vergelijkbare resultaten werden elders gevonden.²³

Deze wetgeving maakt niet alleen publiekelijk bekend dat iemand eerder veroordeeld is voor een seksueel delict, maar maakt het tevens strafbaar voor een veroordeelde om binnen 300 meter van een school, schoolbusstop, kinderdagverblijf, kerk, park, recreatiegebied, speelplaats, wijkcentrum, sportzaal, of zwembad te wonen, te werken of 'rond te hangen'.²⁴ Onderzoek laat echter zien dat wanneer er een nieuw zedendelict plaatsvindt, dit geen verband heeft met de eventuele fysieke nabijheid van kinderopvangcentra, scholen of speeltuinen.²⁵ Dit valt toe te schrijven aan het feit dat zedendelinquentie veelal plaatsvindt met een voor de dader bekend slachtoffer.²⁶

Kort gezegd hebben diverse Amerikaanse studies laten zien, dat het risico op recidive het hoogst was wanneer ex-zedendelinquenten werden blootgesteld aan zogenaamde 'negatieve sociale invloeden': Wanneer zij uit hun huizen werden gedreven, dan wel woonruimte ontzegd werden, groeide het risico dat zij gemarginaliseerd en geïsoleerd werden en daardoor uitweken naar zogenaamde 'high-crime' buurten, met een hoger recidive-risico als gevolg.²⁷

Het publiek kan zich afvragen waarom de moeilijkheden die zedendelinquenten ondervinden, van belang zouden zijn. Deze groep heeft immers notoire delicten gepleegd, waarbij ze de slachtoffers groot leed hebben toegebracht. Bovendien dient de maatschappij beschermd te worden tegen diegenen die mogelijk een gevaar vormen voor kwetsbare slachtoffers. De beoogde doelen van gebiedsverboden en kennisgeving zijn dan ook het vergroten van publieke veiligheid en het afschrikken van potentiële daders. Anderzijds valt te beargumenteren dat het juist van belang is een dergelijke kosten-baten analyse te maken met betrekking tot deze regelgeving. Resultaten laten zien dat de positieve effecten (m.a.w. het tegengaan van recidive)

Resultaten van registratiewetgeving laten zien dat neveneffecten een scala van problemen creëren.

²¹ Levenson et al., 2007.

²² Sample & Streveler, 2003.

²³ Vásquez et al., 2008.

²⁴ Zie Tewksbury, 2007: In sommige gebieden werd beoogd een 800 meter-zone aan te houden. Dit doorrekenend, blijkt dat seksueel delinquenten binnen slechts 1% van het totale gebiedsoppervlak van de Verenigde Staten zouden mogen wonen.

²⁵ Levenson & Hern, 2007.

²⁶ Bureau of Justice Statistics, 1997.

²⁷ Tewksbury, 2005; Lussier et al., 2010; Lussier & Cress 2014.

uitblijven, terwijl onbedoelde neveneffecten een scala van problemen creëren, die mogelijk meer kosten in termen van risico op recidive, dan dat ze opleveren. Samengevat kan gesteld worden dat onderzoek tot dusver laat zien dat dergelijke wetgeving niet helpt de beoogde doelen te bereiken.²⁸

²⁸ Tewksbury, 2007.

2 Herintreding van Zedendelinquenten in Nederland

2.1 Commotie rond herintreding

Veruit de meeste van de 700 jaarlijkse herintredingen vinden plaats zonder veel commotie. Echter, terwijl getracht wordt een succesvolle resocialisatie van de zedendelinquent te realiseren, gaan enkele gevallen gepaard met onrust binnen de gemeenschap.

Tabel 1 *Nederlandse zaken met commotie rondom herintreding, 2008-2015.*²⁹

Jaar	Plaats	Casus
2008	Roermond	Jack E.
	Utrecht	R. F.
	Veldhoven	Frenk van R.
2009	Eindhoven	Sytze van de V.
	Wijk bij Duurstede/ de Boeg	De heer van Z.
	Anna Paulowna	Jan van V.
2010	Strijen	<i>Onbekend</i>
2011	Haarlem	Edwin V.
	Weesp	Klaas S.
2012	Terkaple	Henk v.d. T.
2013	Veenendaal	Jan Willem H.
	Maassluis	Jan B.
	Zuidhorn	<i>Onbekend</i>
	Wijngaarden	Freek van der G.
2014	Amersfoort	Sytze van der V.
	Leiden	Benno L.
	Bunschoten	Christiaan L.
	Goes	Jean op den K.
	Houthem	<i>Onbekend</i>
	Zandvoort	Eric. R
2015	Oostvoorne	Bert van B.

2.2 De Bestuurlijke Informatievoorziening Justitiabelen (BIJ)

De ontstaansgeschiedenis van de Bestuurlijke Informatievoorziening Justitiabelen (BIJ) is terug te leiden naar 2008, toen een proefverlof van een tbs-gestelde in Enschede fataal afliep toen hij een 44-jarige inwoner doodde. Dit incident vormde aanleiding tot een motie van Tweede Kamerleden Arib en Teeven voor het informeren van burgemeesters over terugkerende tbs'ers. Al geruime tijd eerder (2007) werd er in het Nederlandse parlement gedebatteerd omtrent de kennis en informatie die burgemeesters ontvangen bij het herintreden van (ex)-

²⁹ Nationale kranten werden geraadpleegd via database LexisNexis. Gehanteerde zoektermen waren 'pedofiel', 'onrust', 'zedendelinquent' en 'terugkeer'.

zedendelinquenten in de gemeente³⁰. De discussie die ontstond heeft ervoor gezorgd dat er in 2009 wijzigingen in het juridische kader zijn toegepast met betrekking tot het herintreden van zedendelinquenten. Sinds 2009 zijn enkele gemeenten aangesloten bij een pilot waarbinnen burgemeesters (vroegtijdig) worden geïnformeerd over de vrijlating van ernstige gewelds- en / of zedendelinquenten. Deze pilot staat sindsdien beter bekend als Bestuurlijke Informatievoorziening Justitiabelen (BIJ).³¹ Dit project beoogt “de informatiepositie van burgemeesters over de terugkeer van ex-gedetineerden en (ex-)tbs-gestelden (met verlof) te verbeteren waardoor zij beter in staat zijn hun verantwoordelijkheid op het gebied van voorkoming van verstoringen van de openbare orde en veiligheid te dragen.”³²

Thans kent de pilot 253 deelnemende Nederlandse gemeenten.³³ Via een BIJ-melding, welke in principe minimaal 30 dagen voor vrijlating bij de gemeente bekend moet zijn, worden gemandateerde contactpersonen binnen de gemeente geïnformeerd over de terugkerende delinquent. Deze informatie omhelst basale gegevens over de betreffende persoon, het delict, en eventuele voorwaarden die bij het vonnis of de voorwaardelijke vrijheidstelling (VI) zijn opgelegd.³⁴ De gemeente kan nadere informatie opvragen bij ketenpartners zoals reclassering, politie en het Openbaar Ministerie. Vervolgens kan door de gemandateerde beleidsmedewerker en/of de burgemeester een analyse worden gemaakt over het risico op verstoring van de openbare orde wanneer de delinquent terugkeert in de desbetreffende gemeente (zie figuur 1).

³⁰ Nederlands Genootschap van Burgemeesters, 2007.

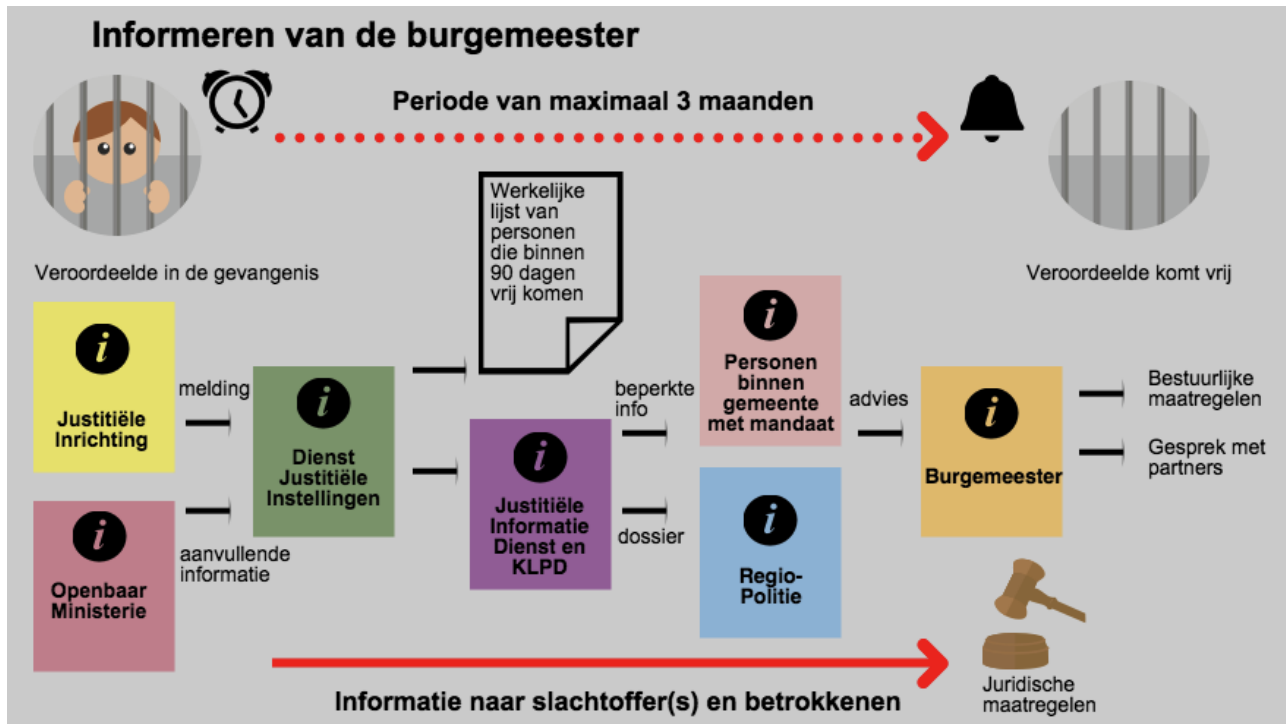
³¹ Boone et al., 2014.

³² Minister van Justitie, 2009.

³³ Jong, 2015.

³⁴ Concreet omvat de informatie de naam van de ex-gedetineerde/person met een maatregel, diens Burgerservicenummer, de meest actuele GBA-woonadres, geboortedatum, delict waarvoor de ex-gedetineerde/persoon met maatregel veroordeeld is, parketnummer(s), eventuele voorwaarden die bij het vonnis zijn opgelegd; eventuele voorwaarden die zijn opgelegd in het kader van voorwaardelijke invrijheidsstelling; datum in detentie en de geplande einddatum detentie/datum van verlof.

Figuur 1 Schematische Weergave Proces BIJ.

2.3

Rol van de burgemeester

Informatievoorziening heeft geleid tot vragen en zorgen rondom de positie van de burgemeester.

Idealiter zou de terugkeer van de betreffende delinquent zo ‘geregisseerd’ mogelijk verlopen.³⁵ Dit blijkt echter niet altijd het geval te zijn. Recent onderzoek naar negen crissituaties wijst uit dat het niet altijd mogelijk is om de delinquent in een rustige en stabiele omgeving terug te laten keren.³⁶ Redenen hiervoor kunnen zijn dat de delinquent al jaren geleden vrij is gekomen en verder geen voorwaarden meer heeft waaraan deze zich moet houden. Dit kan dus betekenen dat de wijkagent, reclassering of andere instanties niet op de hoogte zijn van de woonplaats van deze persoon. Daarnaast kan er ook een probleem optreden wanneer de zedendelinquent weliswaar contact heeft met reclassering of wijkagenten, maar de buurtbewoners er via een ander medium achter komen dat de delinquent bij hen in de buurt woonachtig is. Tot slot zou de situatie zich voor kunnen doen dat de zedendelinquent opnieuw de fout ingaat en een zedendelict pleegt.

Door de informatievoorziening over deze delinquenten is de rol van de burgemeester bij herintredingssituaties op de voorgrond komen te staan, en roept daarbij een

³⁵ Boone et al., 2014.

³⁶ Ibid.

aantal dilemma's op. In eerder onderzoek hebben sommige burgemeesters gesteld niet in staat te zijn hun nieuwe rol op de juiste manier te vervullen. Een aantal beargumenteren dat ze helemaal niet tevreden zijn met deze nieuwe informatiepositie en zelfs liever niet op de hoogte worden gesteld wanneer een dergelijke delinquent terugkeert in de gemeente – de burgemeesters vinden het vooral problematisch dat ze weliswaar zelf worden geïnformeerd, maar niet de buurt mogen informeren over de aanwezigheid van de zedendelinquent. Dat maakt dat ze achteraf harde verwijten kunnen krijgen.³⁷

Hoewel de informatiepositie van de burgemeester is toegenomen sinds de implementatie van de pilot BIJ in 2013, zijn er nog steeds zorgen en vragen rondom de positie van de burgemeester. Dankzij het gebruik van BIJ zouden alle burgemeesters in een vroeg stadium moeten worden geïnformeerd over de komst van een zedendelinquent in de gemeente. Dit zou als een verbetering van de positie van de burgemeester kunnen worden gezien, maar er schuilen ook problemen en gevaren in voor burgemeesters. Een vraag die bijvoorbeeld onbeantwoord lijkt te blijven is wat de burgemeester met de binnenkomende informatie dient te doen?

Tot nu toe zijn er geen duidelijke richtlijnen voor de communicatie van de informatie. Openbaarmaking is niet verplicht en in sommige gevallen zelfs verboden. Er bestaat veel onduidelijkheid over de positie van de burgemeester. Burgemeesters kunnen in een tweestrijd belanden met enerzijds het achterhouden van informatie voor het grotere publiek en anderzijds het verschaffen van informatie aan inwoners, wat mogelijk kan leiden tot verstoringen van de openbare orde en gevaar voor de veiligheid van de ex-delinquent.

Voor dit Position Paper hebben we getracht meer inzicht te verschaffen in de relatie tussen het huidige informatiesysteem voor burgemeesters in het herintreden van zedendelinquenten en de moeilijkheden die gepaard gaan met de rol van burgemeesters als hoofd van de gemeente.

Hiertoe hebben we in 16 verschillende gemeenten interviews afgenomen met de burgemeester of met een gemandateerde (veiligheid)beleidsmedewerker. De gemeenten waarbinnen de interviews zijn afgenomen verschillen in grootte van ongeveer 8.000 tot ongeveer 150.000 inwoners (zie figuur 2). Alle gemeenten waarbinnen een interview is gehouden zijn aangesloten bij de BIJ. Het interview bestond uit een vragenlijst en een voorbeeld-vignet, op basis waarvan we nader zicht probeerden te krijgen in de overwegingen van de burgemeesters bij vraagstukken rondom herintreding van zedendelinquenten. De interviewgegevens zijn vertrouwelijk en niet-herkenbaar behandeld.

³⁷ Ibid.

Figuur 2 Gemeenten waarbinnen interviews zijn afgenomen.

De patronen die uit de interview-analyse naar boven kwamen, kunnen worden onderverdeeld in (1) overeenkomsten en (2) verschillen in zienswijze. Daarnaast werden door de deelnemende gemeenten (3) hiaten in de uitvoering van het huidige beleid blootgelegd. We zullen deze aspecten achtereenvolgens nader behandelen.

2.3.1 Overeenkomsten in zienswijze

De burgemeesters kwamen overeen in de mate van bewustzijn over hun huidige rol bij herintreding, een positieve mening over de informatievoorziening, het leggen van nadruk op maatwerk, en het centraal stellen van het slachtoffer.

Bewust over rol

In de eerste plaats zeggen alle geïnterviewde burgemeesters zich bewust te zijn van hun rol bij herintreding. Eén van hen zegt hierover:

“Zeer bewust, vanochtend weer een training gehad. We zijn nauw verbonden met het Veiligheidshuis, en roepen alle ketenpartners bij elkaar, om zo elkaar informatie te verreiken.”

Hiernaast beschrijft een andere burgemeester ook een grote mate van bewustzijn en de samenwerking die hieruit voortvloeit:

“Steeds beter, sterker nog er zijn collega’s in het land die mij nu opbellen van hoe zou jij ermee opgaan. Door de vele casussen wordt je soort van expert op het gebied.”

Uit de interviews kwam naar voren, dat burgemeesters zich zeer bewust van hun rol zijn en elkaar bij vraagstukken rond herintreding opzoeken om ervaring en kennis te delen.

Positief over informatievoorziening

“[Ik] kan me niet indenken dat je als burgemeester zegt: Ik wil deze informatie niet,”

Ten tweede kan men zich vinden in het huidige Nederlandse systeem, en wordt de huidige informatiepositie gezien als een verbetering van de eerdere situatie waarin informatie niet actief werd gedeeld... Zo geeft men aan:

“Het is absoluut een goede ontwikkeling. We zijn recent aangesloten en het is fijn om in deze informatiepositie te zitten wanneer nodig.”

Een andere burgemeester zegt zeker door te willen gaan met de informatievoorziening:

“Een half jaar geleden kregen we een brief of we door wilden gaan, ik heb toen meteen ja gezegd, het zou wel gek zijn om nee te zeggen. Kan me niet indenken dat je als burgemeester zegt: Ik wil deze informatie niet.”

Hiernaast geeft een respondent aan dat hij positief is over de informatievoorziening en zelfs bezwaar zou maken als deze zou ophouden te bestaan:

“Beter dan daarvoor, toen wist je niks. Je wordt nu geïnformeerd, de politie is geïnformeerd, je weet dat je elkaar kan informeren.. [...] Als het weg zou gaan zou ik heel veel bezwaar maken.”

Geconcludeerd kan worden dat burgemeesters positief zijn over de invoer van de informatievoorziening. Daarbij vindt men het Nederlandse systeem een beter model dan een openbaar systeem zoals gehanteerd wordt in de Verenigde Staten. In dat geval, zegt één van hen,

“creëer [je] een soort van *wanted-biljet* van: ‘Pak hem’. Ik ben hier geen voorstander van, [dat] leidt alleen maar tot grotere risico’s voor de openbare orde.”

Tevens geven de respondenten te kennen dat het in de Amerikaanse situatie “de vraag is of de samenleving überhaupt gebaat is bij het openbaar maken van deze informatie”. Hierbij wijzen sommige burgemeesters op het recht op resocialisatie en het functioneren van de rechtstaat: “De rechtstaat heeft ons veel gebracht, en dat je mag terugkeren is een groot goed.” Een ander stelt simpelweg: “Je moet iemand een faire kans geven.” Hoewel men duidelijk twijfels heeft bij een openbaar systeem, en positief is over de informatievoorziening, komt hier het eerdergenoemde dilemma naar voren: wat dienen burgemeesters te doen met de verkregen informatie?

“Je kan het zien als een gereedschapskist. Elke keer trek je de kist open en kijk je welk instrumentarium in dat geval het meest gepast is.”

Nadruk op maatwerk

Een derde overeenkomst genoemd door de respondenten is dat alle individuele gevallen maatwerk zijn. Zoals een burgemeester illustreert:

“Het is maatwerk en afwegen wie je informeert, en daarbij uitnodigt op het Stadhuis voor een gesprek. Het liefst houdt je zaken buiten de publieke sfeer, en laat je dit zo rustig mogelijk verlopen.”

Het feit dat elke handeling moet worden aangemeten op de casus wordt ook gesteld door een andere burgemeester:

“Het is tegenwoordig een heel specifiek vak hoe je ingrijpt, daarbij hebben we wel een breder algemeen handelingskader, maar hoe er daadwerkelijk dient te worden gehandeld verschilt per casus.”

Bij iedere zaak benadrukken de geïnterviewde burgemeesters het belang van maatwerk, zoals één van hen verwoordt:

“Je kan het zien als een gereedschapskist. Elke keer trek je de kist open en kijk je welk instrumentarium in dat geval het meest gepast is.”

Bij deze individuele overwegingen geven sommigen aan veel steun te vinden aan elkaar:

“Elke zaak is anders, dus het is heel belangrijk ervaringen te absorberen en te delen met elkaar.”

Rol van het Slachtoffer

Ten slotte geven alle respondenten aan, dat de woonplaats van het slachtoffer een centrale rol dient in te nemen bij mogelijke terugkeer van de zedendelinquent:

“Het hangt van de situatie af of delinquent kan terugkeren. Eén van de belangrijkste punten hierbij zijn de belangen van slachtoffers.”

Ook is het van belang om aandacht te besteden aan de plaats waar de slachtoffers zijn gemaakt. Dit werd als volgt gesteld:

“Bij de terugkeer naar de woonplaats zou het zeker een verschil maken als de slachtoffers in onze gemeente zijn gemaakt.”

Daarbij geeft een andere burgemeester aan, dat het tijdsbestek tussen delict en vrijlating irrelevant is door op te merken dat:

“Ook al is het 27 jaar geleden en is de ex-delinquent ‘genezen’ verklaard, het slachtoffer heeft daar nog steeds gevoelens bij.”

Samengevat kan worden gesteld dat alle burgemeesters het essentieel vinden om rekening te houden met de belangen van de slachtoffers.

2.3.2 Verschillen in zienswijze

Naast bovengenoemde overeenkomsten, waren er ook een viertal prominente verschillen in de houding ten opzichte van de informatievoorziening, en wijze waarop burgemeesters met de informatievoorziening omgingen.

Wenselijkheid van informatie

In de eerste plaats verschillen burgemeesters in wat zij wensen te weten, en waarom ze dit willen weten. Burgemeesters zijn in de regel niet zelf de contactpersoon van BIJ. De informatie die aan hen wordt verstrekt gaat altijd via een gemandateerde beleidsmedewerker. Dit houdt in dat er afspraken zijn gemaakt over wat er wel en niet verteld dient te worden; andere burgemeesters laten de overweging wel of niet geïnformeerd te worden over aan de gemandateerde beleidsmedewerker.

Tevens zijn er verschillen in de motivatie om de informatie te verkrijgen. Voor sommigen betreft de motivatie een dekking voor wanneer het fout dreigt te gaan, zoals een burgemeester verklaart:

“want stel dat er ergens iets opduikt dan zal de burgemeester het eerste de telefoon onder de neus worden gehouden en dan kan het niet zo zijn dat hij van niks wist.”

Naast het indekken voor wanneer het fout dreigt te gaan, vertelt een andere burgemeester dat het voor hem van belang is alle informatie te weten zodat hij zelf actie kan ondernemen. Bijvoorbeeld door “de dialoog aangaan met zedendelinquenten, omgeving en eventuele slachtoffers”.

Mate van handelen

Een tweede verschil betreft de mate van handelen onder burgemeesters. Er is een duidelijk verschil tussen burgemeesters die op de voorgrond treden en daarbij een sturende en/of regierol innemen, en diegenen die de achtergrond verkiezen. Een voorbeeld van een sterk sturende rol betrof een burgemeester die aangaf met alle terugkerende zedendelinquenten een gesprek aan te gaan alvorens deze terugkeerden. Hij stelde daarbij dat het voor hem van belang was een “vertrouwensband” te creëren met de delinquent:

“Er ligt een groot verschil tussen verwachtingen vanuit de samenleving en wat de burgemeester kan. De burgemeester kan het meest bereiken door gezag. [Ik] ga bijna altijd al in de gevangenis het gesprek aan met de delinquent over de terugkeer. Op basis van een vertrouwensband krijg je dingen voor elkaar, waarbij ik nooit een bevoegdheid had kunnen inzetten om hetzelfde te bereiken.”

“Ik ga bijna altijd al in de gevangenis het gesprek aan met de delinquent over de terugkeer.”

Ook vallen binnen deze categorie (het aannemen van een sturende rol) een drietal burgemeesters die een rechtszaak hebben aangespannen tegen een terugkerende delinquent, in een poging om zo extra maatregelen op te leggen.

Andere burgemeesters en gemandateerde beleidsmedewerkers geven aan deze dialoog helemaal niet als een goede maatregel te zien. Een gesprek vanuit de gemeente achten zij niet gewenst. Zo geeft een burgemeester in deze categorie aan:

“Het enige wat wellicht handig is om een wijkagent langs te sturen om te laten weten dat we op de hoogte zijn. Maar aan de andere kant echt minimaal, als er elke keer iemand voor de deur staat is ook niet handig.”

Hieruit kan worden opgemaakt dat er een sterk verschil is tussen de handelwijzen van de burgemeesters: Enerzijds diegenen die zich een sterk sturende rol toe-eigenen, anderzijds diegenen die een positie in de achtergrond verkiezen.

Terugkeer gemeente

Om de terugkeer van zedendelinquenten uit penitentiaire inrichtingen in goede banen te leiden, waarin onrust wordt voorkomen en de kans op recidive verkleind, is het Convenant Reïntegratie van (ex-) gedetineerden gecreëerd. Hierin zijn afspraken tussen de gemeenten en Dienst Justitiële Inrichtingen vastgelegd om de samenwerking tussen beide partijen, waar mogelijk, te verbeteren. Voor de uitvoering van de bestuurlijke ambities, vastgelegd in dit Convenant, zijn praktisch toepasbare kaders ontwikkeld. Hierin staat centraal, dat ex-gedetineerden in principe terugkeren naar de gemeente waar ze voor aanvang van detentie woonden.^{38 39} De burgemeesters zijn verdeeld over deze uitgangspositie. Zo stelt één van de geïnterviewde burgemeesters:

“Als een zedendelinquent terugkeert uit detentie dan wil ik mijn eigen delinquent. Ik wil niet de Benno L. uit de wereld, ik wil ook niet bij Pauw en Witteman, ik wil in alle rust mijn eigen zedendelinquent terug.”

Anderen zijn minder stellig in het ‘terugnemen’ van de eigen zedendelinquent. Zij ondersteunen het principe van het handelingskader, maar geven aan dat dit niet altijd realiseerbaar is. Daarbij worden de resocialisatiemogelijkheden van de delinquent aangedragen als leidraad, maar ook (vooral in kleinere gemeenten) de bekendheid in de buurt, en een eventuele confrontatie met de gemaakte slachtoffers. Een burgemeester in deze categorie vat dit samen als:

“Wat eigenlijk leidend moet zijn is het risico op maatschappelijke onrust, en wanneer dat het kleinste is als deze persoon niet terugkeert dan niet.”

³⁸ Voor zover dit door omstandigheden niet lukt, dient het lokaal bestuur zich in te zetten om samen met andere partners een alternatieve oplossing te zoeken. Het OM en de reclassering zoeken ruim vooraf contact met het lokaal bestuur om tot een oplossing te komen die recht doet aan de belangen van de samenleving en de ex-gedetineerden.

³⁹ Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 2015.

“Ik wil niet de Benno L. uit de wereld, ik wil ook niet bij Pauw en Witteman, ik wil in alle rust mijn eigen zedendelinquent terug.”

Hierbij geeft men aan, dat de hulp van andere gemeenten in zulke gevallen wenselijk is. In dit verband wordt gesproken van een “landelijk uitruilsysteem”. Over het algemeen kan gesteld worden dat de meeste burgemeesters achter het principe staat, maar dat wel voor ogen moet worden gehouden dat terugkeer naar de eigen gemeente wellicht niet altijd mogelijk is. Hulp van andere gemeenten is dan geboden.

Bekendmaking

Tot slot bestaan er ruime verschillen in het al dan niet op de hoogte stellen van inwoners. Hierbij geven vrijwel alle burgemeesters aan dat iedere casus een eigen afweging met zich meebrengt: Was de betrokkene woonachtig in de gemeente voorafgaand aan detentie? Heeft betrokkene slachtoffers gemaakt in de buurt? Hoe groot is de kans dat de bewoners op andere wijze aan deze informatie komen?

Burgemeesters verschillen in hun opvatting over welke partijen dienen te worden ingelicht en de termijn waarop ze dit doen. Zo zijn sommigen van mening dat er vanuit de rol van de burgemeester niets op voorhand hoeft te gebeuren – één van de geïnterviewde burgemeesters gaf bijvoorbeeld aan dat alleen wanneer de informatie op andere wijze naar buiten komt, actie vanuit de burgemeester is vereist. Deze burgemeester noemt dat slachtoffers door andere instanties op de hoogte worden gesteld, en daarbij:

“Ik mag een advies en mening geven en *that's it*. Een medewerker heeft contact met derden en vaak is er helemaal geen tijd om naar het Veiligheidshuis te gaan of andere partijen, ik heb al die deskundigen niet nodig. Meestal zeg je: ‘Moet kunnen’. Ik heb twee keer gehad dat ik problemen had met een terugkeer, de ene keer zijn extra maatregelen getroffen en de andere keer niet, dan heb ik mijn best gedaan en kun je verder niet veel ondernemen of doen.”

Zo zegt één van de burgemeesters, die pleit voor bekendmaking:

“Het is niet erg om iets te doen waar je een boete voor moet betalen, je staat wel achter de gemeenschap.”

Een andere burgemeester nuanceert door te stellen dat:

“Er alleen iets naar buiten moet worden gebracht, en een buurt op de hoogte moet worden gesteld wanneer je daadwerkelijk iets te melden hebt [...] [en besef dat je het] nooit helemaal goed doet en dat er geen optimaal moment is.”

Samengevat verschillen de burgemeesters sterk in hun rolopvatting. De één geeft aan snel na te denken over welke partijen dienen te worden ingelicht, terwijl de ander van mening is dat er vanuit de rol van de burgemeester niets hoeft te gebeuren.

Indien men er voor kiest om de buurt op de hoogte te stellen, geldt als ‘best practice’ het organiseren van een buurtbijeenkomst. Naast het informeren van bewoners, dienen

Als ‘best practice’ geldt het organiseren van een buurtbijeenkomst.

buurtbewoners het gevoel te krijgen dat er naar ze geluisterd wordt, en de mogelijkheid te krijgen emoties te ventileren.

2.3.3 Hiaten in het huidige beleid

Hoewel alle geïnterviewden zich bewust zijn van hun rol – en zich ofwel proactief, of afwachtend opstellen – kent het huidige systeem een aantal hiaten. Zo leggen twee burgemeesters de nadruk op wat zij een gebrekkige informatievoorziening noemen en het feit dat men nog steeds alles zelf moet vragen. Het wordt ook wel een cultuur van “alsjeblieft-management” genoemd als manier om zowel aan antwoorden op vragen te komen, als dingen voor elkaar te krijgen.

(Te korte) Termijn

De dertig dagen termijn is in werkelijkheid vaak een twee weken of zelfs een paar dagen termijn.

Daarnaast ziet een meerderheid van de gemeenten een probleem in de dertig-dagen termijn waarbinnen de informatie bekend moet worden gemaakt bij de gemeenten. Allereerst wordt er gesteld dat deze termijn te kort is om eventuele maatregelen te kunnen nemen, wat vervolgens tot problemen kan leiden in de huisvesting van de delinquent. Als praktisch knelpunt wordt ook door een groot aantal gemeenten aangedragen dat de informatie vaak erg laat binnen komt, en dat de dertig dagen termijn in werkelijkheid vaak een twee weken of zelfs een paar dagen termijn is. Zo gaf één gemeente aan, dat zij te maken hadden gehad met een melding die binnenkwam op 22 december, en dat de zedendelinquent op 31 december terug zou komen. Nadere informatie wees uit dat de herintreding een hoog risico met zich meebracht. De gevolgen werden omschreven door een burgemeester:

“Dan blijken je mogelijkheden toch wel beperkt in zo een korte tijd, uiteindelijk heeft de gemeente door middel van een soort van tijdelijke crisisopvang in een andere gemeente de zaak kunnen oplossen, maar het werd ervaren als uiterst vervelend.”

Naast late informatievoorziening, blijken ook in een aantal gemeenten verlofmeldingen pas achteraf, of geheel niet te zijn gemeld. Dat dit risico's met zich meebrengt werd opgemerkt door één van de geïnterviewden:

“Je gaat vertrouwen op de BIJ, als ik niks hoor betekent dit dat er niks aan de hand is, en als dat niet kan is dat wel [...] lastig.”

Beperking in bestuurlijke maatregelen

“Je [zou] soms steviger willen sturen op de locatie [van terugkeer] dan nu mogelijk is.”

Tenslotte waren een aantal burgemeesters van mening dat er beperkte bestuurlijke maatregelen voorhanden waren. Een veelgenoemd probleem betrof situaties waarin de terugkerende delinquent een koopwoning had – de delinquent is dan vrij om terug te keren naar deze woning. Bij huurwoningen lijkt het gemakkelijker voor een burgemeester om hierop invloed uit te oefenen. Gemeenten staan vaak in goed contact met woningcorporaties – uitzonderingen betreffen kleine gemeenten die

minder van dergelijke woningen tot hun beschikking. Eén van de geïnterviewde burgemeesters vat samen:

“In het algemeen zou je kunnen stellen dat binnen het recht op terugkeer in de eigen woonplaats, je soms steviger zou willen sturen op de locatie dan nu mogelijk is.”

Ook geeft een meerderheid van de burgemeesters aan vaak problemen te ondervinden in de samenwerking met andere partijen, zoals het Openbaar Ministerie. Het gaat hierbij vooral om verschillen in belangen tussen de verschillende partijen. Een burgemeester verwoordde dit als volgt:

“Wat ik graag zou willen zien is dat er binnen de verschillende partijen veel meer een gedeeld belang wordt gevoeld. Dat ze snappen waarom de burgemeester veel meer betrokken moet zijn.”

Tot slot geven vele respondenten aan juridische stappen als lastig te ervaren:

“Het aantal maatregelen dat je kunt nemen is hierbij beperkt. Als je ziet bijvoorbeeld met een gebiedsverbod wat je aan dossiervorming nodig hebt is echt enorm. Vaak zie je dat als je het goed wil doen, je ook een groot gebied moet nemen, maar dan zegt een rechter vaak dat je niet kan beargumenteren waarom [het] zo groot [moet zijn]. Met maatschappelijke onrust heb je juist geen idee, het risico tastbaar maken is heel lastig.”

3. Tot slot

Hoewel de betrokkenen allen benadrukken dat elke casus maatwerk betreft, kent een zachte landing van de delinquent een aantal ‘best practices’.

Hoewel de respondenten allen tevreden zijn over de informatievoorziening, kent de voorziening nog een aantal hiaten. De belangrijkste vormt de beoogde dertig-dagen termijn waarop de informatie bekend wordt gemaakt aan gemeenten – in de praktijk varieert dit van een paar weken tot een paar dagen. In sommige gemeenten bleken verlofmeldingen pas achteraf, of geheel niet te zijn gemeld. Dit kan problemen geven in het tijdig vinden van huisvesting of in het nemen van maatregelen. Tevens is men van mening dat er beperkte bestuurlijke maatregelen voorhanden zijn, zeker wanneer de betrokkene terugkeert naar de eigen koopwoning. Juridische stappen worden als zeer lastig ervaren, en vormen de uitzondering in plaats van de regel.

De informatievoorziening kent aanzienlijke ruimte voor handelingsvrijheid in individuele casussen. Hoewel deze handelingsvrijheid de mogelijkheid schept om in ieder geval maatwerk te leveren, is er ook ruimte voor verbetering:

“Het herintreden van een zedendelinquent is maatwerk- en cultuurgevoelig, ik geloof niet dat er echte bindende richtlijnen moeten zijn, wel denk ik dat het heel waardevol zou zijn om een soort van checklist te hebben.”

Daarnaast geven de respondenten aan, dat ze overleg met andere burgemeester zeer op prijs stellen. Hiertoe is een forum ingericht⁴⁰. Uit de interviews bleek, dat ongeveer de helft onbekend met het forum was. Tevens bleek dat diegenen met de meeste ervaring op het gebied van herintreding geen gebruik maakten van het forum. Het forum biedt tevens de mogelijkheid om op de hoogte te blijven van veranderingen en mogelijkheden. Eén van deze recente ontwikkelingen betreft het vrijwillige COSA traject.⁴¹

Naast bovenstaande ruimte voor verbetering is het ook belangrijk om te benoemen dat er steeds meer gevoel voor gedeelde verantwoordelijk is binnen de maatschappij. Hoewel de betrokkenen allen benadrukken dat elke casus maatwerk betreft, kent een zachte landing van de delinquent een aantal 'best practices'. Openheid en vertrouwen binnen de driehoek tijdens een casus werd 'door de geïnterviewden als 'best practice' benoemd. Om onrust in de maatschappij te voorkomen of te beperken, is het ook belangrijk dat buurtbewoners het gevoel krijgen dat er naar ze geluisterd wordt, zodat emoties geventileerd kunnen worden. Jeugdwerkers kunnen hierin een grote rol spelen. Hiernaast is ook het creëren van verbinding tussen de delinquent en de maatschappij tijdens herintreding belangrijk, zodat de delinquent het gevoel krijgt dat hij of zij weer in de maatschappij staat. Tot slot, ervaring en oefening, van bijvoorbeeld een sociaal calamiteitenplan, is ook van belang om de herintredingen van een delinquent goed te laten verlopen.

Hoe verder?

Met in ons achterhoofd het feit dat Amerikaanse praktijken niet de beoogde resultaten laten zien is het belangrijk om de BIJ voort te zetten op basis van het delen van kennis en ervaring. De prioriteit betreft het oplossen van hiaten in de informatievoorziening op zowel nationaal als lokaal niveau. Op nationaal niveau behelst dat het aanscherpen van de BIJ en zorgen voor het tijdige doorgeven van relevante informatie. Op lokaal niveau dient men nadere invulling te geven aan de maatregel. Hierbij staat kennisdeling, bijvoorbeeld via de digitale leeromgeving 'Handelingskader BIJ', voorop. Tot nu toe is veel vooruitgang geboekt in het creëren van creatieve, slimme oplossingen om de herintreding van zedendelinquenten zo goed mogelijk te laten verlopen. Het blijven centraal stellen van maatwerk, gecombineerd met openheid en vertrouwen binnen de driehoek kunnen tezamen als leidraad fungeren voor verdere voltooiing.

⁴⁰ Gemeenten kunnen sinds 2013 kennis en ervaring over terugkerende ex-gedetineerden delen in de besloten digitale leeromgeving 'Handelingskader BIJ'.

⁴¹ Een voorbeeld betreft het vrijwillige COSA traject – een methode om daders van zedendelicten veilig te laten terugkeren. Doel van de methode is het terugdringen van recidive. Dit gebeurt door het vormen van een team van drie tot vijf vrijwilligers, die de zedendelinquent begeleiden en risicosignalen noteren. Zo wordt voorkomen dat de betreffende delinquent in een sociaal isolement raakt, wat de kans op recidive vermindert.

Samenvatting

– De veranderde beeldvorming van zedendelinquenten heeft ertoe geleid dat de herintreding in de maatschappij meer dan ooit in de schijnwerpers staat.

– Persisterende mythes vormen de huidige beeldvorming van zedendelinquenten en bestaan uit de veronderstelling dat (1) alle pedofielen zedendelinquenten zijn, en omgekeerd, (2) de meeste zedendelinquenten opnieuw de fout in gaan, (3) het aandeel veroordeelde zedendelinquenten in een wijk gerelateerd is aan het aandeel seksuele delicten in die betreffende wijk en (4) zedendelinquenten slachtoffers kiezen die geheel overeenkomen met hun seksuele voorkeur.

– Naast onderzoek naar recidive is het effect van registratiewetten onderzocht. Deze wet kent elementen zoals het actief op de hoogte stellen van buurtbewoners bij herintreding van een zedendelinquent, openbare kennisgeving, het weigeren van huisvesting en het voorschrijven van intensieve supervisie.

– Registratiewetten zoals toegepast in de Verenigde Staten blijken geen effect te hebben op het al dan niet plegen van nieuwe delicten. Onderzoek laat zien dat deze wetgeving niet helpt de beoogde doelen te bereiken.

– Thans keren er in Nederland jaarlijks ongeveer 700 zedendelinquenten terug in de maatschappij. Hoewel de herintreding vaak rustig verloopt, veroorzaken enkele van deze gevallen commotie.

– Sinds de Bestuurlijke Informatievoorziening Justitiabelen (BIJ), worden burgemeesters (vroegtijdig) geïnformeerd over de vrijlating van ernstige gewelds- en/of zedendelinquenten. Thans kent de pilot 253 deelnemende Nederlandse gemeenten.

– Door de informatievoorziening over deze delinquenten is de rol van de burgemeester bij herintredingssituaties op de voorgrond komen te staan.

– Om meer inzicht te verschaffen in de relatie tussen het huidige informatiesysteem voor burgemeesters en de nieuwe uitdagingen die gepaard gaan met de rol van burgemeesters zijn in 16 verschillende gemeenten interviews afgenomen met burgemeesters en met gemandateerde (veiligheid)beleidsmedewerkers.

– Resultaten laten (1) overeenkomsten, (2) verschillen en (3) hiaten in invulling van het huidige beleid zien.

– *Overeenkomsten* omvatten de mate van bewustzijn over hun huidige rol bij herintreding; een positieve mening over de informatievoorziening; het leggen van nadruk op maatwerk; en het centraal stellen van het slachtoffer.

- *Verschillen* omvatten wenselijkheid van informatie; de mate van handelen; de terugkeer gemeente; en bekendmaking.
- *Hiaten* omvatten de (te korte) termijn van informatieverschaffing van dertig dagen; en beperking in bestuurlijke maatregelen.
- Ondanks dat herintreding maatwerk is, geven betrokken partijen aan dat een zachte landing van de delinquent afhankelijk is van verschillende factoren, waaronder (1) het vertrouwen en de openheid binnen de lokale driehoek, (2) het ventileren van emoties van buurtbewoners, (3) het creëren van een verbinding tussen de delinquent en de maatschappij en (4) het delen van ervaring en oefening van bijvoorbeeld een sociaal calamiteitenplan.
- De prioriteit betreft het oplossen van hiaten in de informatievoorziening op zowel nationaal als lokaal niveau. Op nationaal niveau behelst dat het aanscherpen van de BIJ en zorgen voor het tijdige doorgeven van relevante informatie. Op lokaal niveau dient men nadere invulling te geven aan de maatregel.

Bronnen

- Alexander, M. A. (1999). Sexual offender treatment efficacy revisited. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 11(2), 101-116.
- Boone, M., van de Bunt, H., Siegel-Rozenblit, D., & van de Ven, C. (2014). Gevangene van het verleden. Crisissituaties na de terugkeer van zedendelinquenten in de samenleving. Apeldoorn: Politie en Wetenschap.
- Brand, E. F. J. M., & van Gemmert, A. A. (2009). Toenemende verblijfsduur in de tbs. *De ontwikkeling van de gemiddelde duur in de laatste 20 jaar*. Den Haag: Dienst Justitiële Inrichtingen.
- Bureau of Justice Statistics. (1997). Sex offenses and offenders: An analysis of data on rape and sexual assault. (NCJ-163392). Washington, DC: U.S. Department of Justice.
- Conte, J.R., Wolf, S., & Smith, T. (1989). What sexual offenders tell us about prevention strategies. *Child Abuse Neglect*, 13(2), 293-301.
- De Visser, E. (1999, 19 maart). Pedofobie. *De Volkskrant*.
- Freedman, E. B. (1987). "Uncontrolled Desires": The Response to the Sexual Psychopath, 1920-1960. *The Journal of American History*, 74 (1), 83-106.
- Hall, R.C., & Hall, R.C. (2007, april). A profile of pedophilia: definition, characteristics of offenders, recidivism, treatment outcomes, and forensic issues. In *Mayo Clinic Proceedings* (Vol. 82, No. 4, pp. 457-471). Elsevier.
- Hanson, R. K., & Morton-Bourgon, K. E. (2005). The characteristics of persistent sexual offenders: a meta-analysis of recidivism studies. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 73(6), 1154-1163.
- Hanson, R. K., Scott, H., & Steffy, R. A. (1995). A comparison of child molesters and nonsexual criminals: Risk predictors and long-term recidivism. *Journal of Research in Crime and Delinquency* 32(3), 325-337.
- Harris, A. J. R., & Hanson, R. K. (2004). *Sex offender recidivism: A simple question* (Vol. 3). Ottawa: Public Safety and Emergency Preparedness Canada.
- Hissel, S., Bijleveld, C. C. J. H., Hendriks, J., Jansen, B., & Collot d'Escury-Koenigs, A. (2006). Jeugdige zedendelinquenten: specialisten, generalisten en 'first offenders'. *Tijdschrift voor Seksuologie*, 30, 215-225.
- Jong, W. (2015) *Persoonlijke Communicatie* 28 mei 2015.
- Leuw, E., Brouwers, M., & Smit, J. (1999). Recidive na de tbs: Patronen, trends en processen en de inschatting van gevaar. *Onderzoek en beleid*. Den Haag: WODC, Ministerie van Justitie.
- Levenson, J. S., D'Amora, D. A., & Hern, A. L. (2007). Megan's law and its impact on community re-entry for sex offenders. *Behavioral Sciences & the Law*, 25(4), 587-602.
- Levenson, J. S., & Hern, A.L. (2007). Sex offender residence restrictions: Unintended consequences and community reentry. *Justice Research and Policy*, 9(1), 59-74.
- Lussier, P., Blokland, A. A. J., Mathesius, J., Pardini, D., & Loeber, R. (2014). The childhood risk factors of adolescent-onset and adult-onset of sex offending: Evidence from a prospective longitudinal study. *Sex offenders: A criminal career approach*. Oxford, UK: Wiley.
- Lussier, P., & Gress, C. L. (2014). Community re-entry and the path toward

- desistance: A quasi-experimental longitudinal study of dynamic factors and community risk management of adult sex offenders. *Journal of Criminal Justice*, 42(2), 111-122.
- Lussier, P., Tzoumakis, S., Cale, J., & Amirault, J. (2010). Criminal trajectories of adult sex offenders and the age effect: Examining the dynamic aspect of offending in adulthood. *International Criminal Justice Review*, 20(2), 147-168
- Minister van Justitie (2009) Bestuurlijke informatievoorziening en pilot Zoet. Beschikbaar via: <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/brieven/2009/06/29/brief-tweede-kamer-bestuurlijke-informatievoorziening-en-pilot-zoet.html>.
- Nederlands Genootschap van Burgemeesters (2007) Tweede Kamer: Burgemeester inlichten over komst zedendelinquent. Beschikbaar via: <http://www.burgemeesters.nl/node/968>.
- Nieuwbeerta, P., Blokland, A., & Bijleveld, C. C. (2003). Lange termijn recidive van daders van seksuele delicten. *Tijdschrift voor Criminologie*, 45, 369-377.
- Rettenberger, M., Briken, P., Turner, D., & Eher, R. (2015). Sexual offender recidivism among a population-based prison sample. *International journal of offender therapy and comparative criminology*, 59(4), 424-444.
- Sample, L. L., & Bray, T. M. (2003). Are sex offenders dangerous? *Criminology and Public Policy*, 3(1), 59-82.
- Sample, L. L., & Streveler, A. J. (2003). Latent consequences of community notification laws. In S. H. Decker, L. F. Alaird, & C. M. Katz (Eds.), *Controversies in criminal justice* (pp. 353-362). Los Angeles: Roxbury.
- Schönberger, H. J. M., de Kogel, C. H., & Bregman, I.M. (2012). *Kenmerken en recidivecijfers van ex-terbeschikkinggestelden met een zedendelict*. Den Haag: WODC Memorandum 2012-1.
- Soothill, K. (2010). Sex offender recidivism. *Crime and justice*, 39(1), 145-211.
- Tewksbury, R. (2005). Collateral consequences of sex offender registration. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 21(1), 67-81.
- Tewksbury, R. (2007). Exile at home: The unintended collateral consequences of sex offender residency restrictions. *Harv. CR-CLL Rev.*, 42, 531.
- Tewksbury, R., & Mustaine, E. E. (2007). Collateral consequences and community re-entry for registered sex offenders with child victims: are the challenges even greater?. *Journal of Offender Rehabilitation*, 46(1-2), 113-131.
- Van der Woude, M. A. H. (2008). Community notification in Nederland: een zegen of een nieuw risico? *Proces, Tijdschrift voor berechting en reclassering* 4, 121-131.
- Vásquez, B. E., Maddan, S., & Walker, J. T. (2008). The influence of sex offender registration and notification laws in the United States: A time-series analysis. *Crime & Delinquency*, 54(2), 175-192.
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten (2015) Afspraak terugkeer ex-gedetineerden (zedendelinquenten). Beschikbaar via: http://www.vng.nl/files/vng/brieven/2015/20150320_ledenbrief_afspraken-terugkeer-ex-gedetineerden.pdf.
- Wartna, B. S. J., Tollenaar, N., Verweij, S., Timmermans, M., Witvliet, M. & Homburg, G.H.J. (2014) Terugval in recidive. Exploratie van de daling in de recidivecijfers van jeugdigen en ex-gedetineerden bestraft in de periode 2002-2010. Den Haag: WODC Cahier 2014-16.

Zevitz, R. G. (2006). Sex offender community notification: Its role in recidivism and offender reintegration. *Criminal Justice Studies*, 19(2), 193-208.